

SOMNIS DE PROSPERITAT

Vaig arribar a Mèxic, formant part d'una munió d'exiliats, quan encara no havia complert els vint-i-set anys. Em faltava poc, però no els tenia fets i una exactitud amb ganes de puntualitzar m'obliga a constatar-ho.

El meu capital eren trenta-tres francs francesos, que en canviar-los al port de Veracruz, tot just a peu de vaixell, se'm van convertir en els pesos mexicans necessaris per veure venir durant una setmana. O poc més si m'aplicava a estirar-los, una perspectiva que ara que hi penso, contemplada des d'amunt del temps, no podia ésser gens tranquil·litzadora. Però no recordo que estigués preocupat per aquesta circumstància. Al contrari: sentia l'atracció de la novetat i de l'aventura i me'n vaig anar cap a Ciutat de Mèxic amb una disposició d'esperit favorable a refer la vida després de figurar entre els perdedors d'una guerra, una cosa -aquesta darrera- que, com tothom sap, ocasiona enormes trasbalsos.

Mèxic, a punt d'iniciar la dècada dels quaranta, coneixia uns moments d'eufòria. Sota el govern del general Cárdenas, tot feia creure que el país encetava una etapa d'estabilitat política i de prosperitat econòmica. Hi havia feina. Un dibuixant valencià company meu deia que allò que l'escamnavia de Mèxic era que, si buscaves, feina, en trobaves. Una broma amb el fons de veritat que solen tenir les bromes, o sigui, per exemple, que jo vaig trobar ocupació de seguida. Eventual, això sí, treballava a preu fet, a tant la peça, i com que el meu ofici era el de dibuixant artesanal, d'aquells que no firmen els seus productes, vaig haver de bregar de veres. Col·laborava en una editorial que tenia en curs de producció un diccionari enciclopèdic il·lustrat, i em vaig fer un tip de dibuixar a la ploma exemplars de la fauna i de la flora, mapes físics i polítics i retrats de personatges, entre

els quals hi figuraven un munt de reis i de papes de tots els temps i països. L'amo de l'editorial va reunir els aspirants a col.laborador gràfic i ens va fer un discurs molt emotiu, afirmant que el seu propòsit (en el cas del diccionari enciclopèdic) no era fer negoci, sinó contribuir a una empresa cultural, de manera que calia ajustar molt els pressupostos. Després d'un estira i aflixa que no va durar gaire, vam convenir que se'ns pagarien cinquanta centaus per dibuix. Això sí: se'ns prometia feina per estona, perquè l'obra constaria de deu o dotze volums profusament il.lustrats.

Cada dissabte, anava a l'editorial amb una carpeta plena de dibuixos i en sortia amb la butxaca ocupada moderadament per uns quants pesos. Vull dir que m'havia d'afanyar molt i que em calia mirar el cèntim (en aquell cas, el centau), sobretot els primers anys. Jo era fumador, i Mèxic oferia una varietat de marques i de labors que eren una veritable temptació. Es trobaven a la venda productes nacionals, de Nayarit, Veracruz i Oaxaca, i d'altres importats dels EE.UU. Els preus cobrien una extensa gamma de possibilitats. Per les raons exposades, jo m'havia de limitar a una marca nacional molt barata, feta amb un mal paper i un tabac de poca qualitat, però que tenia un nom pompós: se'n deia "Tigres". Des del principi, vaig acaronar la il.lusió que tan bon punt em milloressin les coses, em passaria a consumidor de "Virginia" i, especialment, de la mena anomenada "Virginia Extra", que eren unes cigarretes llargues, ben fetes, amb bon paper. La barreja era formada amb tabac ros mexicà i amb les classes Burley i Virginia, probablement importades. Eren molt més cares que els "Tigres" i en el punt de la meua vida que explico quedaven fora del meu abast, almenys pel que fa a vici quotidià. Hi havia, també, unes paneteles un punt exòtiques, conreades i manufacturades a les regions de l'istme. En Josep Carner, gran coneixedor, les ponderava emfàticament, tot advertint que no eren fàcils de trobar i que quan se n'aconseguien valia més pagar el preu relativament elevat que en demanaven i no regatejar.

Aquestes paneteles també formaven part de les meves especulacions de futur.

Em penso que ni caldria dir que l'obligada austeritat no es limitava únicament a la meva condició de fumador. Vivia en una cambra de terrat (una sola peça), anava a peu sempre que la distància no em fes indispensable agafar un autobús o un tramvia. Comprava la roba -poca- a les botigues de jueus de l'avinguda de San Juan de Letrán, i menjava en restaurants xinesos, que eren els més barats de Mèxic. Aquests establiments funcionaven per aquelles dates a base d'una gastronomia il·lusòria: per cinquanta o setanta-cinc centaus oferien uns menús amb un reguitzell de plats que duïen denominació mexicana, com ara sopa aguada, pozole, frijoles refritos, carnitas, huevos al gusto i així, a vegades fins a sis o més opcions engrescadores. La realitat quedava per sota de la fantasia, però la culpa era dels somiadors que esperaven miracles d'un import total que no arribava a un peso. Jo em vaig rendir aviat a l'evidència, però amb la sort que els frijoles refritos m'agradaven molt. Combinant-los amb ous ferrats (els mexicans en diuen estrellados) i realçant el conjunt amb salsa de tomàquet a l'americana, "Ketchup", constituïen un plat de la meva predilecció. Sovint, de breu sobretaula, mentre fumava un "Tigres", deixava volar la imaginació per prometre'm a mi mateix que, en un dia no llunyà, em podria fumar un "Virginia Extra" i fins i tot -per què no?- una d'aquelles paneteles de l'istme, tan oloroses i senyorívoles.

Solia menjar en un restaurant xinès del carrer Bucareli, i en ocasions en un altre del carrer Tacubaya, que era una mica més car i aparentava una categoria lleugerament superior. No res, com es veurà... Pura façana. Un dia, mentre em regalava el paladar amb els meus frijoles refritos, vaig sofrir una caiguda de les il·lusions d'aquelles que deixen ferida oberta. Els frijoles són un llegum que s'assembla, d'aspecte, als nostres fesols, però tenen un sabor peculiar. Els mexicans els preparen fregint-los i

refregint-los, fins a formar una massa coherent, per l'estil, quant a la forma, de la pilota de la carn d'olla catalana.

Vet aquí que ja m'havia menjat, amb delectació, la meitat d'aquesta massa quan, en enfonsar la forquilla, vaig topar amb un cos estrany, d'una consistència totalment inesperada. Escamnat, vaig separar l'intrús de l'aliment que l'envoltava, i vaig trobar-me amb una impúdica burilla de cigar. Fou horrorós i, per a ensorrar-me encara més, resultà que les restes del cigar encara duien l'anella característica de les paneteles de l'istme tan lloades per en Josep Carner. La mica de poesia que guardava avarament se'm va esfumar de sobte, sense que el nostre gran poeta hi tingués cap culpa.